

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра
психології

На правах рукопису

КУЖИЛЮК НАТАЛІЯ ВІЛЕНІВНА
КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН
В МОЛОДІЙ СІМ'Ї

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)
Освітня програма Психологія
(назва)
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Науковий керівник:
Пріснякова
Людмила
Макарівна,
кандидат
психологічних наук,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 11 від 05.06.2023

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила ПРИСНЯКОВА

(І'мя, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023
Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»

Кафедра психології
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Напрямок підготовки психологія 053

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
психології

 Людмила
ПРИСНЯКОВА

«20» червня 2023
року

ЗАВДАННЯ

НА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Кужилюк Наталія Віленівна

Тема роботи: «Копінг–стратегії міжособистісних відносин в
молодій сім'ї».

Науковий керівник роботи: Пріснякова Людмила Макарівна,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри.

Затверджені наказом вищого навчального закладу від «25» жовтня
2022 року № 4

2. Строк подання студентом роботи: 19.06.2023

3. Вихідні дані до роботи: література з проблеми досліджень,
методи психологічних досліджень, математико – статистичні
методи.

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити): вступ,

2-3 розділи, список використаних літературних джерел.

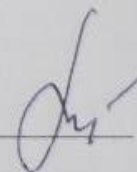
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначення обов'язкових схем, діаграм та ін.): ілюстрована 7 таблицями та 12 рисунками; за результатами досліджень

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ. Опрацювання та реферування літератури з теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Формулювання мети, завдання досліджень.	Грудень 2022р.	виконано
2.	I Розділ. Визначення, види. Висвітлення аналізованої проблеми в дослідженнях вітчизняних та закордонних дослідників.	Лютий 2023р.	виконано
3.	II Розділ	Березень 2023р.	виконано
4	III Розділ Емпіричне дослідження. Математична обробка результатів психодіагностики. Виявлення тенденцій та закономірностей	Квітень 2023 р	виконано
6	Робота в цілому Висновки. Практичні рекомендації. Оформлення. Подання остаточного варіанта на кафедру для перевірки на академічну доброчесність	Травень 2023р.	виконано

Здобувач вищої освіти _____ Наталія КУЖИЛЮК

Керівник роботи канд. псих. наук, доцент кафедри психології
Людмила ПРИСНЯКОВА

АНОТАЦІЯ

Кужилюк Н.В. / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Актуальність даної теми полягає у тому, що сучасна родина та процеси, які супроводжують її існування значно змінилися на протязі останніх років. Входження України до нового соціокультурного простору, формування нових цінностей та розвиток нових соціально-економічних відносин пропонує формування та розвиток сучасних форм сімейних відносин, які ґрунтуються на прийнятті нових цінностей та розвитку нових форм міжособистісних відносин, іншого ніж раніше ставлення до подружнього життя та визначення своєї ролі у ньому. Розвиток нових форм шлюбу та іншого ставлення до них диктує переформування позицій шлюбних партнерів до характеру міжособистісних відносин, стає основою для формування нових уявлень щодо партнера, сучасних установок щодо сімейного життя та поведінки у ньому.

Об'єкт дослідження: копінг-стратегії міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Предмет дослідження: гендерні закономірності функціонування психічних явищ, які супроводжують формування копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Мета дослідження: дослідити вплив гендерних стереотипів на характер копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Практична значущість роботи полягає у науковому дослідженні закономірностей впливу гендерних стереотипів на формування копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодих сім'ях, в отриманні якісних та кількісних даних щодо гендерних особливостей міжособистісних відносин в молодій сім'ї, в формуванні таких знань про вплив гендерних стереотипів на сімейні відносини, які можливо використовувати в практичній діяльності психологів в сфері сімейного консультування та психокорекції.

ABSTRACT

Kuzhilyuk N.V. / Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 053 "Psychology" (educational and professional program "Psychology"). VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The relevance of this topic lies in the fact that the modern family and the processes that accompany its existence have changed significantly in recent years. The entry of Ukraine into a new socio-cultural space, the formation of new values and the development of new socio-economic relations suggests the formation and development of modern forms of family relations, which are based on the adoption of new values and the development of new forms of interpersonal relations, a different attitude to married life and the definition of one's role than before in it. The development of new forms of marriage and a different attitude towards them dictates the reshaping of the positions of marriage partners regarding the nature of interpersonal relations, becomes the basis for the formation of new ideas about the partner, modern attitudes about family life and behavior in it.

The object of the study: coping strategies of interpersonal relations in a young family.

The subject of the study: gender regularities in the functioning of mental phenomena that accompany the formation of coping strategies of interpersonal relations in a young family.

The purpose of the study: to investigate the influence of gender stereotypes on the nature of coping strategies of interpersonal relations in a young family.

The practical significance of the work consists in the scientific study of the regularities of the influence of gender stereotypes on the formation of coping strategies of interpersonal relations in young families, in obtaining qualitative and quantitative data on the gender characteristics of interpersonal relations in a young family, in the formation of such knowledge about the influence of gender stereotypes on family relations, which can be used in the practical activities of psychologists in the field of family counseling and psychocorrection.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН В МОЛОДІЙ СІМ'Ї.....	13
1.1. Поняття міжособистісних відносин.....	13
1.2. Поняття молодого сім'ї та її основні характеристики.....	17
1.3. Поняття гендеру та копінг-стратегій. Сучасні дослідження копінг-стратегій міжособистісних відносин з позиції гендерного підходу	23
Висновки до першого розділу.....	43
РОЗДІЛ 2. НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН В МОЛОДІЙ СІМ'Ї.....	45
2.1. Мета та завдання емпіричного дослідження.....	45
2.2. Характеристика вибірки учасників дослідження.....	48
2.3. Організація та технологія виконання дослідження.....	49
2.4. Характеристика психодіагностичних методик та математичного апарату, відібраних для проведення дослідження	49
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОПІНГ- МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН В МОЛОДІЙ СІМ'Ї.....	54
3.1. Аналіз результатів дослідження за методикою «Дослідження гендерних стереотипів методом особистісного семантичного диференціалу» О. Кустової	54
3.2. Аналіз результатів дослідження за методикою міжособистісних відносин Т.Лірі.....	60
3.3. Аналіз результатів дослідження за методикою В. В. Бойко «Діагностика емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні».....	63
3.4. Аналіз результатів дослідження за методикою «Дослідження рівня емпатійних тенденцій» В. В. Бойко.....	66

3.5. Аналіз результатів дослідження за методикою «Характер взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях» Ю.Є. Альшиної, Л. Я. Гозман	70
3.6. Аналіз результатів дослідження за методикою міжособистісних відносин (ДМО) Л. Н. Собчика.....	75
3.7. Аналіз результатів дослідження за методикою діагностики домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні В. В. Бойко.....	79
Висновки до третього розділу.....	84
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	88
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність даної теми полягає у тому, що сучасна родина та процеси, які супроводжують її існування значно змінилися на протязі останніх років. Вхідження України до нового соціокультурного простору, формування нових цінностей та розвиток нових соціально-економічних відносин пропонує формування та розвиток сучасних форм сімейних відносин, які ґрунтуються на прийнятті нових цінностей та розвитку нових форм міжособистісних відносин, іншого ніж раніше ставлення до подружнього життя та визначення своєї ролі у ньому. Розвиток нових форм шлюбу та іншого ставлення до них диктує переформування позицій шлюбних партнерів до характеру міжособистісних відносин, стає основою для формування нових уявлень щодо партнера, сучасних установок щодо сімейного життя та поведінки у ньому.

У теперішній час сучасна сім'я та її проблеми є об'єктом дослідження ряду наук: психології, педагогіки, соціології, демографії, економіки та інше. Вчені вивчають динаміку емоційних відношень в шлюбі, причин самотності в сім'ї та її розладів, особливості сімейного виховання дітей. Домінуючим в дослідженнях є подружні стосунки, які ґрунтуються на вільному виборі, саме вони є центральними у сім'ї.

Нестабільна соціально – економічна ситуація загострила проблеми суспільства, в тому числі і проблеми сімей. Низький матеріальний рівень, відсутність ринку праці, житла, прямо чи опосередковано впливають на народжуваність дітей, стабільність, психологічний клімат сім'ї. Єдність сім'ї досягається далеко не завжди і будь-який, навіть випадковий аспект внутрішньої, глибинної несумісності неминуче проявляється на поверхні у вигляді непорозумінь, що можуть призвести до конфліктних ситуацій.

Сім'я є найменшим осередком суспільства, що постійно відчуває на собі безпосередньо чи опосередковано ті зміни, які відбуваються у країні та відповідно сама накладає відбиток на розвиток суспільства. Процес формування, становлення та розвитку сучасної української сім'ї проходить у

складних і суперечливих умовах, на фоні яких відбувається погіршення фізичного і психічного стану здоров'я людей, зростання міжособистісної ізоляції, агресивності, нездатності розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають на їх життєвому шляху. Сьогодні сім'я стикається з цілою низкою нових проблем, значною мірою втрачає здатність виконувати життєво необхідні функції і стоїть на порозі кризи. З огляду на те, що сім'я стикається з цілою низкою нових проблем, можна говорити, що ситуація з сімейними стосунками поступово погіршується внаслідок збільшення протиріч і конфліктів у суспільстві. Ці обставини формують негативний вплив на розвиток ситуації в Україні.

Психологи почали вивчати гендерні відмінності ще в кінці XIX століття, але аж до 1970-х рр. вони здебільше займалися тим, що демонстрували відмінності статей і обґрунтовували цим різне відношення до чоловіків і до жінок. Лише за останніх 20 років опубліковано більше 20 000 статей про статеві відмінності, і деякі з них продовжували наполегливо проводити думку, що дві статі відрізняються корінним чином. [15, С.35].

Разом з тим, сьогодні спостерігається перерозподіл рольових позицій, у зв'язку з чим дослідження гендерних особливостей копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї є особливо актуальним.

Усе вище наведене дає можливість виділити об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження.

Об'єкт дослідження: копінг–стратегії міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Предмет дослідження: гендерні закономірності функціонування психічних явищ, які супроводжують формування копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Мета дослідження: дослідити вплив гендерних стереотипів на характер копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Завдання дослідження:

1. Аналіз наукової літератури з проблематики теми дослідження та опис розвитку наукових поглядів .

3. Підбір методичного матеріалу для проведення емпіричного дослідження.

3. Розробка програми дослідження.

4. Проведення емпіричного дослідження та математико-статистичний аналіз його результатів.

Наукова гіпотеза дослідження – гендерні стереотипи молодого подружжя формують їх вплив на характер копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Емпіричні гіпотези:

- емоційні бар'єри в міжособистісному спілкуванні впливають на міжособистісні відносини в молодій сім'ї;
- на характер взаємодії подружжя в конфліктній ситуації впливають копінг-стратегії міжособистісних відносин в молодій сім'ї

Методи та методики дослідження.

В дослідженні використовувалися такі методи:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури, узагальнення наукових понять. Теоретичний аналіз та відбір психодіагностичних методик для проведення емпіричного дослідження.

2. Емпіричні (анкетування, спостереження, психодіагностичне тестування за допомогою методик: методика «Дослідження гендерних стереотипів методом особистісного семантичного диференціалу» О. Кустової, методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, метод діагностики міжособистісних відносин (ДМО) Л. Н. Собчик, методика В. В. Бойко «Діагностика емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні, методика «Дослідження рівня емпатійних тенденцій» В. В. Бойко, опитувальник «Характер взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях» Ю.Є. Альшиної, Л. Я. Гозман, методика діагностики домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні В. В. Бойко).

3. Математико – статистичні (ранжування, обчислювання середнього критерій Пірсона для визначення характеру зв'язку гендерних стереотипів та міжособистісних стосунків, емоційних бар'єрів, характер взаємодії, формування домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкування подружжя в молодій сім'ї; критерій Стюдента для визначення гендерних особливостей психологічних характеристик подружжя)

Теоретико – методологічна основа. Теоретично-методологічною основою дослідження є наукові положення про загальні принципи розвитку психічної активності людини (Л.С. Виготский, Б.Г. Ананьев, С.Д. Максименко та ін.), про міжособистісні відносини у сім'ї, як знайшли своє відображення в роботах вітчизняних дослідників. (А.Л. Журавльової, Г.М. Андреєвої, А.М. Столяренко, В.М. Мясичева, В.С. Торохтія та інші), положення про особливості розвитку та існування молоді сім'ї (Ф.А. Мустаєвої, Н. Акерман та ін.), положення про гендер та сучасні дослідження міжособистісних відносин з позиції гендерного підходу (Е. Гіденс, Р. Столлер, С. Бем, Б. Елліот, Д. Майєрс, Д. Зіммерман, Ю. Маслова, Н. Чодороу, Ш. Берн, І. Клецина, І. Кон та ін..)

Теоретична значущість роботи полягає в формуванні та уточненні уявлень про закономірності розвитку психічних явищ, що супроводжують допінг-стратегії міжособистісних відносин у молодих сім'ях в залежності від гендерних особливостей.

Практична значущість роботи полягає у науковому дослідженні закономірностей впливу гендерних стереотипів на формування копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодих сім'ях, в отриманні якісних та кількісних даних щодо гендерних особливостей міжособистісних відносин в молодій сім'ї, в формуванні таких знань про вплив гендерних стереотипів на сімейні відносини, які можливо використовувати в практичній діяльності психологів в сфері сімейного консультування та психокорекції.

Структура дипломної роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку літературних джерел та висновків. Робота викладена

на ... сторінках, з них ... основного тексту та ... додатків. Робота містить ... таблиць та ... рисунків, ... літературних джерел.

ВИСНОВКИ

Було здійснено дослідження на тему «Гендерні особливості копінг-стратегій міжособистісних відносин в молодій сім'ї». Предметом нашого дослідження було - гендерні закономірності функціонування психічних явищ, які супроводжують існування особливостей міжособистісних відносин в молодій сім'ї.

Об'єктом нашого дослідження було - міжособистісні відносини в молодій сім'ї.

Завданнями дослідження були:

1. Аналіз наукової літератури з проблематики теми дослідження та опис розвитку наукових поглядів .
2. Розробка програми дослідження.
3. Підбір методичного матеріалу для проведення емпіричного дослідження.
4. Проведення дослідження та аналіз результатів емпіричного дослідження.

При цьому ми висунули гіпотезу - гендерні стереотипи молодого подружжя формують вплив на характер міжособистісних відносин.

У ході проведення дослідження нами були отримані наступні результати:

- 1) Аналіз наукової літератури показав: тематика нашого дослідження опирається на наступні теоретико – методологічні положення: а) міжособистісні стосунки - це взаємозв'язки між окремими людьми (групами людей), які об'єктивно виявляються в характері і способах взаємних впливів людей один на одного в процесі різних видів спільної діяльності, зокрема спілкування, та суб'єктивно переживаються і оцінюються ними (Мясищев В.М.). Важливий елемент міжособистісних стосунків – людські почуття, стосунки розділяються між двома протилежними почуттями – симпатія і антипатія. Міжособистісні стосунки формуються на основі вражень і

почуттів, в свою чергу враження і почуття залежать від зовнішнього обліку людини, його поведінки, особливостей характеру. Міжособистісні стосунки можуть також визначатися як готовність людей взаємодіяти на певних умовах (ті самі симпатія і антипатія). Ця взаємодія виникає в результаті спільної діяльності. Важливу роль у формуванні міжособистісних відносин відіграють установки і вольові характеристики особистості. Установки – це певний життєвий досвід, суб'єктивна позиція людини, стереотипи і стійкі погляди; б) Молода сім'я - це сім'я в перші 3 роки після укладення шлюбу (у разі народження дітей - безобмеження тривалості шлюбу) за умови, що жоден з подружжя не досяг 30-річного віку. Поняття "статус молодої сім'ї" у багатьох країнах є однаковим насамперед стосовно вікових меж молодого подружжя. В Україні відповідно до ст. 1 Закону України "Про внесення змін до Закону України від 23 березня 2000 р. № 1613-III "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", молодою сім'єю є подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 30 років. Таким чином, законодавчо встановленими ознаками молодої сім'ї є: наявність офіційно укладеного шлюбного союзу; тривалість спільного життя - до 3 років; межа віку подружжя - від 18 до 30 років. Існує декілька визначень терміну гендер, але суттєвої різниці вони не мають. Сучасний філософський словник визначає «гендер» у двох значеннях: загальному – різниця між чоловіками і жінками за анатомічною статтю; соціологічному – соціальний поділ, який часто ґрунтується на анатомічній статі, але не обов'язково з ним співпадає. Гендерна соціалізація — це процес засвоєння гендерних (соціостатевих) ролей і відтворення типів поведінки, очікуваних суспільством від чоловіків та жінок. Загалом гендерна соціалізація проявляється як тенденція з дитинства готувати хлопчиків і дівчаток до різного суспільного ставлення та можливостей, що, в свою чергу надасть їм у майбутньому різні ступені суспільного впливу та влади, залежно від статі. Гендерна соціалізація має особливості і специфічні труднощі у чоловіків та жінок.

2) Ці положення дозволили висунути гіпотезу емпіричного дослідження - гендерні стереотипи молодого подружжя формують вплив на характер міжособистісних відносин.

3) Результати проведеного емпіричного дослідження дають можливість видвинути наступні положення.

Високий рівень зв'язку між гендерними стереотипами супроводжується такими особливостями міжособистісних відносин:

- ✓ Формуванням дружлюбного типу відносин (за Т.Лірі).
- ✓ Формуванням емоційного бар'єру «не виразності емоцій» (за В.В. Бойко) в ході міжособистісного спілкування.
- ✓ Формуванням «нормального» (за В.В. Бойко) рівня емпатійних тенденцій.
- ✓ Формування в ході розвитку конфліктних ситуацій порушень «сфери рольових очікувань» (за Ю.Є.Альшиної).
- ✓ Формування співпрацюючі - конвенціонального типу відносин (за Л.Н. Собчик)
- ✓ Формування «стратегії миролюбності» (за В.В. Бойко) як домінуючої стратегії спілкування в ході розвитку сімейної взаємодії.

Низький рівень зв'язку між гендерними стереотипами супроводжується такими особливостями міжособистісних відносин:

- ✓ Формуванням агресивного типу відносин (за Т.Лірі).
- ✓ Формуванням емоційного бар'єру «не виразності емоцій» (за В.В. Бойко) в ході міжособистісного спілкування.
- ✓ Формуванням «нормального» (за В.В. Бойко) рівня емпатійних тенденцій.
- ✓ Формуванням в ході розвитку конфліктних ситуацій порушень «сфери прояву домінування одного із подружжя» та «сфера неузгодженості норм поведінки» (за Л.Н.Собчик)

✓ Формуванням «стратегії уникнення» (за В.В. Бойко) як домінуючої стратегії спілкування в ході розвитку сімейної взаємодії.

Таким чином, наша гіпотеза щодо того, що гендерні стереотипи молодого подружжя формують вплив на характер міжособистісних відносин є доказаною.

Вищеназвані положення дозволяють казати, що завдання нашого дослідження виконані повністю.

Наступні напрямки досліджень у даній області наукових знань, з нашої точки зору, пов'язані з пошуком зв'язку між характером проявів гендерних стереотипів у молодих родинах та формуванням стилю виховання дітей.